PSİKOLOJİ VE DİN

Çevirmenin Önsözü
“Uzağa gitme, dön içine; hakikat senin içinde”
St. Augustine

(I)

Modern insan köksüzdür ve bütünlüğü yitirmiştir. Psişe yani bilinç, bilinçdışı ve kollektif bilinçdışı arasına mesafeler girmiş, bazı şeyler ise bilinç düzeyinden toptan silinmiştir. Rüyaların dili tutulmuş tek bir ontolojiye sıkışıp kalınmıştır. **Tanrı öldürülmüş tek boyutlu hale gelen insanlar ortalığı kaplamıştır.** Her derde deva projeler bir bir başarısızlığa uğramış, yeryüzünün kaderi her an cinnet geçirebilecek insanların elleri altındaki düğmelere bağlanmıştır. Bu insanlığın yaşayabileceği en kötü deneyimdir. Işık sönmüş ve gizem kaybolmuştur. **"Gerçek olan her şey akli, akli olan her şey gerçektir"** diyenler kıyasıya yanılmışlardır. Yine de tüm insanlık tarihi göz önüne alındığında, modern deneyimin yaşı çok gençtir. Ve henüz sonuçları tam olarak görülmemiştir. Yaşanılmış olan hiçbir şey varlığını yitirmeyeceğinden, gözden ıraklaşan şeyler tekrar aranılmaya başlamıştır. Küçük yaşamımız uykuyla çevrili olduğundan, rüyalar tekrar önem kazanır hale gelmiştir.

(II)

Basel Üniversitesinde tıp profesörü olan büyükbabasının adını taşıyan Carl Gustav Jung, 26 Temmuz 1875'te İsviçre'nin Lonstance gölü kıyısındaki Kessvvill köyünde doğdu. Babası Protestan rahibiydi. Oldukça pastorel bir hayat geçirmişti. Her İsviçreli çocuk gibi dağlan ırmakları ve gölleri çok severdi. İçe dönük ve yalnız bir çocukluk dönemi geçirdi. İlkokulda pek başarılı olamadı. Lise yıllarında felsefeye merak saldı önceleri yunan filozoflarını okudu, daha sonra Schopenhauer'in yapıtlarından çok etkilendi. Liseden sonra Tıp eğitimi gördü. Okudukları bir yandan da onu psikiyatri ve psikoloji alanına doğru savuruyordu. Seçimini bunların lebine yaptı. İlk görevini Zürih'teki Burghölzli Hastanesinde aldı. Burası Avrupa'nın en ünlü ruh hastalıkları merkeziydi ve başında şizofreni kavramım geliştirmiş olan ünlü hekim Eugen Bleuler bulunuyordu.

1903'te Emma Rauschenbach ile evlendi. 1955'te ölen eşi yaşamı boyuncu Jung'un yardımcısı olmuştur. Birisi erkek beş çocukları olmuştur.

1905'te Zurih Üniversitesinde ders vermeye ve uzman hekim olarak çalışmaya başladı. Hastalarını bazen Zurih gölü üzerinde botla dolaşırken tedavi ederdi. Jung burada yeni teknik geliştirmişti. Etkin imgelem (active imagination). Jung kendi kendini analiz ederken vizyonlarının ve düşlerinin resmini çizmiş ve boyamıştır. Hastalarına da aynı şeyi önerirdi; ya da dilediklerinde şiir yazabilir, modeller çizebilir, heykeller yapabilir, hatta düşlemlerini raks ile dile getirebilirlerdi. JungFreud'uyu yakından izliyordu. **“Rüyaların Yorumu”**nu okuduktan sonra yazışmaya başladılar. 1907'de Viyana'da ilk buluşma gerçekleşti ve tam onüç saat durmama-casına konuştular. Freud ile karşılaştığında altı yıllık bir psikiyatri deneyimine ait özgün yapıtlara sahipti. Freud on-dokuz yaş daha büyüktü Jung'tan, baba-oğul gibiydiler. Psikanalizin prensi artık Jung'tu. Ancak bu parlak başlangıcın ömrü pek uzun olmadı. Altı yıl birlikte pek çok çalışma yaptılar, Amerika'daki üniversitelerde birlikte konferanslar verdiler. Viyanalı Edi ile Zürihli Büdü idiler onlar artık. 1911'de Viyanalı üyelerin muhalefetine rağmen, Freud'un ısrarıyla Uluslararası Psikanaliz Derneğinin ilk başkanı Jung oldu. Freud gruba Yahudi birinin başkanlık etmesi halinde, antisemitîk hareketin psikanalizi engelleyeceğini düşünüyordu. Viyanalı üyelerin hepsi yahudi idi ve Jung'un dahi bir antisemitik olduğuna inanıyorlardı. Jung'un hayatının geri kalan kısımlarında sözkonusu antisemitizm ve Nazizm iddiaları sürüp gitmişti.

En başından beri psikanalize ve orada cinsellik üzerine olan aşırı vurguya eleştirel bakışı 1912'lerde iyice su yüzüne çıkmış, **"Bilinçdışının Psikolojisi"**ni yayınlamasıyla da doruğa çıkmıştı. Freud, kendi buluşu olan psikanalizin sınırlarının haksız yere genişletildiğini düşünüyordu çünkü. Anlaşmazlıklar peşi sıra günyüzüne çıkmaya başlamışlardı. **Jung Freud'un libidoyu dar-anlamlı yorumladığını, libidinal enerjinin sadece sex ile sınırlı olmayıp yaşam enerjisi olduğunu sex'in bunun sadece bir parçası olduğunu iddia ediyordu. Ayrıca Jung, psikanalizin en temel aksiyomu olan "Odip**

Karmaşasını da reddediyor ve ilk dönemlerde çocuğun anneye bağlılığını, annenin ona besin sağladığından dolayı bir bağımlılık ilişkisi olduğunu söylüyordu. Libidinal enerji ancak ergenlikten sonra heterosexuel biçime girmekteydi. Bu anlaşmazlıkların uzantıları ikisinin de daha sonraki çalışmalarında baş gösterecekti. 1914'te mektuplaşmalar dahi durdu. Bu tarihten itibaren Jung uzun ter bocalama ve suskunluk dönemine girdi. Bir nevi yaratıcı bir sessizlikti bu. **"Psikolojik Tipler"**i yazdı, burada Freud ve Adler ile farklılıklarını açıklıyordu. Orta-yaşdan başlayarak, hayatının sonuna dek sürecek olan farklı bir serüven başlıyordu artık. Gezilerine başladı. Tunus'a, Sahra Çölüne, Afrika'ya gitti. Sivahili dilini öğrendi. New Mexico'e Arizona'ya gidip bir yıl Pueblo kızılderili kabilesiyle yaşadı. Daha sonra seyahatlerini Hindistan'a ye Seylan'a sürdürdü. Tüm bu gezilerinden sonra en meşhur tezini kavramsallaştırdı: Kollektif (ortak) bilinçaltı. Bütün kültürlerde öyle ya da böyle karşılığı olan sembollerden kurulu bir dünya, "mundus arketipus", alem-i misal.

1933'te başlayan Eranos toplantılarının çatısını bu iki kavram oluşturuyordu. Evrensel kültürü ortaya çıkarmak için bir araya gelen insanlar sahalarının en yetkin isimleriydi: C. Kerenyi, Fritz Meier, Henrich Zimmer, Friedrich Hei-ler, Martien Buber, Louis Massignon, Charles Picard, Walter Otto, Walter Wili, Gilles Quispel, Eric Neumann, Heriri Cor-bin, Mircae Eliade, Kari Lowith, Joseph Campell.

Kimisi Hint geleneği ile ilgileniyor, kimisi Çin, kimisi yahudi geleneği, kimisi Afrika gelenekleri, kimisi Latin Ameri-ka gelenekleri, kimisi Yunan ve Avrupa gelenekleri ile ilgileniyorlardı. Bunlar her yıl bir araya gelen mitologlar, teologlar, psikologlar, filozoflar ve edebiyatçılardı. Toplantılar isviçre'nin dağları arasında bir göl kenarında yapılırdı. Jung 1953'de bu gruptan ayrıldı. Bir süre daha kendi çalışmalarına devam etti ve 1961'de bu hayattan ayrıldı.

(III)

Çalışmalarına tıpla başlayıp daha sonra felsefe, mitoloji, edebiyat, dinler tarihi vs. gibi disiplinlerle sürdüren Jung oldukça zengin ve renkli bir tablo bırakmıştır geriye. Kendinden sonra çalışmaları psikoloji ve psikiyatriden daha çok, felsefe, dinler tarihi ve debiyata olmuştur. Eserleri oldukça geniş bir birikimin sonucu olduğu için anlaşılması güçtür, 1960'larda İngilizceye çevrilmeye başlanmıştır. Varoluş, indirgemeci bir mantıkla, matematiksel formüllerle ele alınmadığından okuyucusunun sabırlı, önyargısız ve derin kültür sahibi olması gerekir. Fikir edinmek için bile olsa Jung'un bir iki yapıtını okumak yetmez. **Arketipler, kollektif bilinçaltı, içedönüklük-dışadönüklük, kelime-cağrışım testleri**, onunla psikoloji alanına girmiştir.

Bilinçdışının ve rüyaların öğeleri olan sembollerle ilgilenirken, bilinçdışı sembollerinin anlamlarıyla, simya sembollerinin aynılığından söz etmiştir. Simya ile yakından ilgilenmiştir. **"Simyanın sırrı, deneyüstü işlevdedir; soylunun soysuzca öğelere; farklılaşan işlevlerin alt-işlevlere; bilincin bilinçdışıyla karıştırılıp kaynaştırılarak, kişiliğin dönüştürülmesidir"** der Jung.

Sembolleri tanımaya çalışırken başvurduğu kaynaklar dolayımsız yaşantılar olmuştur, (dini tecrübeler, rüyalar) Freud'un tersine rüyaları yorumlarken, onları bir şeylere sarmalanmış, kisve değiştirmiş semboller olarak değil bizatihi kendileri olarak almış, bilinçdışının yine bilinçdışı tarafından açıklanması gerektiğini düşünmüştür. Aldığı örnek ise Tevrattır. **RÜYALAR KENDİLERİNİN AÇIKLAYICISIDIRLAR.** [1]Bu tavrı benimseyen Jung, böylelikle Freud'dan daha öte gitmiş

---

[1] Rüyalar ve Fonksiyonları üzerine yazdığı mükemmel risalesinde S.J. Benedicus Pererius (De Magia; De Observatione Somnıourum et de Divinatione Astrologica libri tres, 1598) şöyle demektedir.

"Tanrı ne zamanın yasaları tarafından sınırlanır ne de harekete geçmek için uygun bir zamanı kollar. Nerede isterse ne zaman isterse ve kime isterse rüyaları ilham eder." (s. 147)

Aşağıdaki pasaj kilesenin rüya konusuna yaklaşımına ilginç bir ışık tutmaktadır:

"Eski yöneticiler ve kişiler hakkındaki Cassian'ın 22. Bölümünü okuduğumuzda rüyaların sebeplerini araştıran oldukça önemli satırlar görürüz." (s. 142)

Pererius rüyaları şöyle sınıflandırmıştır:

"Rüyaların çoğu doğaldır. Kimisi insan kökenli kimisi ilahi kökenlidir." (s. 145).

Rüyaların dört sebebi yardır:

1) Bedenin etkisi

2) Sevgi, nefret, ümit, korkunun belirlediği; zihnin etkisi.

3) **Şeytanın yani putperest tanrının ve Hristiyan iblisin gücü ve mahareti.** (Şeytan, şimdiki sebeplerden yola çıkarak gelecekteki doğal etkileri bilebilmektedir; insandan gizli olan geçmiş ve şimdiki şeyleri bilmektedir ve onlan insana rüyalarında göstermektedir." (s. 129).

Şeytani rüyaların teşhislerini göz önüne almadan yazar şöyle demektedir: Rüyaların şeytandan geldiği tahmin edilebilir, ilk olarak eğer rüyalar daimi surette geleceği ya da gizli şeyleri işaret ediyorlarsa, bilginin nereden olduğu, ne kendine ne de bir başkasına faydalı değil ancak merak edilen bir şeyin boş bir bilgisi ya da şeytani işler yapmaya yarayan bilgiye faydalı olurlar..." s. 130

(4) Tanrı tarafından gönderilen rüyalar. İlahi olduğuna dair işaretler bulunan bu rüyalar hakkında yazar şöyle demektedir:

"... Rüyalar tarafından bildirilen meselelerin önemi, hele eğer bir de insana kesin bilgiler olarak verildiyse bu sadece Tanrı'nın lütfundan ve cömertliğinden dolayıdır. Böyle şeyler ilahiyat okullarında muhtemel gelecek olaylar diye adlandırılırlar; dahası kalbin sırlan insanların tamamının anlayışından saklıdır; ve son olarak ta, inancımızın bu yüksek gizleri Tanrı'nın öğretmesi hariç bir insan tarafından bilinemez!... Bu [ilahidir] özellikle bir aydınlanmayla ve ruhların hareketi ile bildirilir, Tanrı vasıtasıyla zihin aydınlanır. İrade üzerine hükmedilir, rüyayı görenin inanması ve rüyanın otoritesinin kim olduğunun bilinmesi sağlanır. Böylelikle o açık ve seçik bir biçimde tanır ve bilir ki rüyanın sahibi Tanrıdır. O sadece ona inanmayı arzulamaz, şeksiz şüphesiz inanmak zorundadır da." (s. 131)

Şeytan, yukarıda belirtildiği gibi, gelecekteki olayları kesin olarak tahmin edebilecek rüyalar üretebilmektedir. (Diologorum Libri IV. cp. 48, Mıgne'de c. 77):

"Kutsal insan illüzyon ile iç duyarlılık tarafından fark edilen vizyonun kelimeleri ve görüntüleri yani vahiy arasındaki farkı görebilmektedir. Böylelikle iyi ruhtan ne aldığını bilmekte ve sahtekâra da nasıl karşı koyacağını bilmektedir. Eğer insanın zihni bu bağlamda yeterince dikkatli olmasaydı, kendini hilekâr ruh yoluyla bir sürü boş işe saplayacaktı. Bu hilekâr ruhun, tekil bir yanlışlıkla ruhu tamamen tuzağa düşürmek için bazen pek çok doğru şeyi önceden söyleme alışkanlığı vardır." (s. 132)

Rüyalar **"inançlarımızın yüksek sırları"** olarak değerlendirildiğinde, bu yöntem muğlaklığa karşı iyi bir korunma olarak görünmektedir. Athanasius, St. Anthony biyografisinde, şeytanın gelecek olayları önceden söylemede ne kadar zeki olduğu hakkında bazı fikirler vermektedir. (Bkz. Budge, The Book ofParadise, I, s. 37).

Yine aynı yazar onların bazen keşiş, bazen söylenen bir ilahi, bazen yüksek sesle okunan bir İncil, bazen de ihvanın ahlaki değerlerini rencide eden değerlendirmeler olarak ta görünebilirler, (ss. 33-47). Nitekim Penerius kendi ölçütlerine güvenmekte ve şöyle devam etmektedir:

"Zihnimizin doğal ışığı ilk prensibin hakikatini kavramaya yeterlidir. Onlar bizim rızamızla, hiçbir itiraz olmaksızın hemen kucaklanırlar, böylelikle Tanrı tarafından olan rüyada ilahi ışık zihnimizi aydınlatır ve biz kesinlikle inanırız ki bu rüya haktır ve Tanrı'dan gelmektedir." Ancak o itirazsız kabul edilebilecek her inancın zorunlu olarak rüyaların ilahi kökenli oluşunu ispatlayıp ispatlayamadığı hususunu atlamıştır. O sadece bu tür rüyaların doğal olarak **"inancımızın yüksek sırları"** ile bir mutabakat gösterdiği konusunu ele almıştır, yoksa başka bir şeyle değil. Hümanist Kaspar Peucer (Commentanus de praecipuis generi-bus divinationum, 1560) bu anlamda daha kesin ve daha sınırlayıcı şeyler söylemektedir:

"Kutsal yazmaların belirttiği, Tanrı tarafından olan rüyalar ne rastgele herhangi birine ne de kendi kafasından vahiy bekleyen ve onu arzulayan birine gönderilmiştir. Aksine o Tanrı'nın izni ve takdiriyle peygamberlere ve kutsal kimselere gönderilmiştir. Bu rüyalar göz önüne alındığında ışık meselesi ya da basit ve geçici bir şey değil, İsa ile kilisenin yönetimi ile imparatorluk ve onun düzeni ile ve diğer önemli olaylar ile ilgilidir. Bunlara, Tanrı daimi olarak yorumlama yeteneği ve diğer şeyler gibi kesin kanıtlar eklemektedir. Böylelikle, onların ne itiraz edilebilecek yanları kalmaktadır ne de onların doğal kökenli olduğu inanç kalmaktadır. Rüyaların ilahi ilhamla gerçekleştirdikleri ayan beyan ortaya çıkmaktadır." Onun gizli-Kalvinizmi, kelimelerinden anlaşılmaktadır özellikle de onun çağdaşı Katolik doğa teologlarıyla karşılaştırıldığında bu daha da bir belli olmaktadır. Peucer'in ilham/vahiy hakkındaki ipucu muhtemelen heretik (bidatvari) bir yenilenmeye işaret etmektedir. Her ne surette olursa olsun bir sonraki paragrafta rüyaların şeytani kökenleriyle ilgilenirken şunları demektedir:

"Bu rüyaları günümüzde şeytan Anababtistlere (vaftizi reddeden bir mezhep) göstermektedir, coşkun kimselere ve böylesi fanatiklere değil." Pererius derin bir nüfuz yeteneği ve yüksek bir anlama yeteneği ile bölümlerden birini "Hristiyan birinin rüyaları gözlemlemesi meşru mudur?" sorusuna hasretmiştir, (s. 142)

Diğeri ise "Kimlerin rüyaları yorumlamaya hakkı vardır?" sorusuna ayrılmıştır. (s. 245).

Birinci kısımda önemli rüyalar dikkate alınmalıdır sonucuna vanlmıştır. Onun kelimeleriyle "sonuçta, bizi rahatsız eden, bizi şeytani bir mecraya sürükleyen rüyaları dikkate almak bizden önce şeytanın yapacağı bir iştir. Bunun gibi, evlenmemek, sadaka vermek, dini hayata girmek gibi tanrı tarafından gönderilen şeylere teşvik eden şeyleri değerlendirmek batıl inançlı zihnimizin bir parçası değil, kendi selameti için dikkatli, meraklı ve

ve onu aşmıştır. Çünkü. Freud her ne kadar irrasyonel öğelerle yani rüyalarla ilgilenerek, Aydınlanmanın rasyonel geleneğine başkaldırıyor görünse de, son tahlilde rüyaların içeriklerini rasyonel hale getirmeye çalışarak tekrar aynı paradigma içerisine dönmektedir. **Bilinçdışının dinsel bir içeriği olduğunu söyleyen Jung, bu irasyonel düzeyde nedensel bir ilişkiden çok telos (elemanlar)a sahip olan ereksel (sonuç-hedef) bir ilişki kurmuş, Freud gibi, rüyaları sadece geçmişe dönük ve nevrozları açıklamada değil, aynı zamanda kişiye yol gösterici, tedavi edici ve ileriye dönük olgular olarak görmüştür.**

Bu yaklaşımın uzantısını kişilik hakkında söylenilenlerde bulmakta mümkündür. Freud'tan determinizmde insanlar çocukluk yaşantısının bir kurbanı iken, Jung ta kişilik geçmiş olaylar tarafından olduğu kadar, gelecek hedefler, ümitler ve arzular tarafından da şekillenir. Kendini-gerçekleştirme tüm yaşam boyu sürmekte değişim iradeyle her zaman olabilmektedir.[2] Tam olarak bu kavramsallaştırılmasa bile Heideggeryan Freiheit' tır. Yani çağrıya açık olarak özgürleşmek. **"Anlama güven ve anlamayı hedefin kıl"** Jung Açıklamaktan çok anlamaya önem verir. Kısmen Hermenetik bir tutumdur bu. Kişinin deneyimine müdahale etmez, diğer psikanalistler gibi hastayı yönlendirmek verine, fenomonolojistler (Roger) gibi tanımasına ve yorumlamasına çalışır. Ancak en genelde, Jung'un düşünceleri sadece nevrotik ya da psikotik hastalardan topladığı verilere dayalı değildir. Başta kendisininkiler olmak üzere bütün yaşantıları göz önünde bulundurmaktadır. Oysa bu nokta Freud'un eleştirildiği noktalardan biridir. Çünkü O, kuramlarını hastalıklı insanların deneyimlerinden çıkarmıştır. Jung'te anlama, tarihseldir. Çünkü biz çoğu zaman bilinçdışının belirlenimleriyle hareket etmekteyiz. **"Benim hayatım bilinçdışının kendini-gerçekleştirmesinin bir hikayesidir"** der sözgelemi otobiyografisinde. Bu ise fenomonolojistlerin[3] kabullendikleri, bilinç felsefesinin tersine bir şeydir. Jung burada, her şeyden bağımsız bir özneyi (transandantal ego-Husserl) kabullenmemekte, daha çok Descartes'in Cogito'suna karşı çıkan Lacan'a Heiddeger'e yaklaşmaktadır. Bilincin, bağımsız olarak kendi üzerine kapanıp düşünmesi mümkün olmamaktadır. Bu düşüncede, dil hiç hesaba katılmamakta, katılsa bile düşüncenin basit bir aracı sayılmaktadır. Oysa düşüncenin bizatihi dil içinde gerçekleştiği dilin **"Varlığın evi"** olduğu unutulmuştur. Jung'da zayıf bir noktadır bu. O düşüncelerini ısrarla deneyselci bir zemine oturtmaya çalışmıştır ancak buradaki deneyselcilik, davranışçılık anlamındaki deney değil, fenomonolijedeki deneyime tekabül etmektedir. Bir nevi yaşantı bilgisidir bu.

Din, numinosum'un (esrarlı) bir tezahürüdür ve bilinçaltına aittir. [4]Ancak bu bilinçdışı aslında çok

---

basiretli ve dini birinin bir parçasıdır." **Sadece aptal insanlar diğer anlamsız rüyaları gözlemlerler.** İkinci bölümde ise **"ilahi olarak yönlendirilmeyen ve vahyolunmayan"** dışında hiç kimse rüyaları yorumlayamaz diye cevap vermektedir. "Hatta" diye eklemektedir Tanrı'nın Ruhu dışında **"Tanrı'nın şeyleri insanı bilmezler."** (I Cor 2: 11) Bu ifade, bizatihi doğru olduğundan, yorumu, kutsal Ruh tarafından mükâfatlandırılmış insanlara mahsus kılmaktadır. Bununla beraber, Cizvit yazarın Kutsal Ruh'un inişini Kilisenin dışında bir yerde tasavvur edemediği apaçıktır.

"İNSANLARIN BİRÇOĞU AYNI PROBLEMLERE SAHİP OLMASINA RAĞMEN HİÇ BİRİSİ AYNI RÜYALARI GÖRMEZ." Jung

[2] **"AHLAK ZEKA GİBİ BAHŞEDİLMİŞ BİR İSTİDATTIR. ONU YOK ETMEK SİZİN ELİNİZDE OLMASINA RAĞMEN, DOĞUŞTAN OLMAYAN BİR SİSTEME ONU BOŞALTMANIZIN İMKÂNI YOKTUR." (Jung- Psikoloji Ve Din)**

[3] **Görüngübilim:** Fenomenoloji, yani görüngübilim kurucusu Edmund Husserl olan felsefe görüşüdür. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde görülen bilimlerdeki ve düşüncedeki genel bunalım içinde doğup gelişen bir felesefe akımıdır. Husserlci fenomenoloji, bu bağlamda, Metafiziği sona erdirerek somut yaşantıya dönmek ve böylece tıkanmış olan felsefeye yeni bir başlangıç yapmak iddiasıyla ortaya çıkmıştır.

[4] **Din, olumlu ya da olumsuz, en yüksek ve en güçlü değerlerle kurulan bir ilişkidir. İlişki gönüllü de olabilir, gönülsüz de, yani bilinçsiz olarak size sahip olan bir değeri bilinçli olarak da kendine mal etmiş olabilirsiniz. Sistemindeki eri büyük güç olan bu psikolojik unsur Tanrıdır, çünkü Tanrı diye adlandırılan bu şey en başat (baskın) unsurdur. Bir Tanrı eğer başat olmaktan çıkarsa, isminden başka bir şeyi kalmaz. Özü boşalır, gücü gider. Antikite Tanrıları itibarlarını ve insan ruhu üzerindeki etkilerini neden yitirdi ki? Çünkü, Olimpik tanrıları zamanlarım doldurmuş ve yeni bir gizem başlamıştı: Tanrı insan olmuştu.**

…

İlk bakışta materyalist hata muhtemelen kaçınılmaz görünüyor. Çünkü Tanrı'nın tahtı yıldızların arasında keşfedilememişti. Dolayısı ile bunun anlamı Tanrı'nın hiç bir zaman varolmadığı idi. İkinci kaçınılmaz hata ise

katlı bir bilinçlilik durumudur, (multiple-councıousness) Jung'ta Batı'da bugün var olan din inancı ve teslis (üçlü) yanlış ve çarpıtılmış şeylere dayalıdır. İnsanlar gerçek yaşantıya kapatılmışlardır. Teslis erkeksi bir karakterdedir ve **anıma** (ruh-can) sı bastırılmıştır. Oysa hakikat üçlü değil dörtlüdür. Su ve hava ve ateş ve toprak. Tesliste toprak eksiktir. **Toprak dişidir ve doğurgandır ve kadını temsil eder. Rüyalarımızda eş, sevgili, anne olarak gördüğümüz kadın anima dır. Uluhiyet çift cinsiyetli yani hermafrodit (rkek-kadın) tir.** Anima ve Animus, bilinçdışnın en çok karşılaştırılan arketipleridir. Diğer önemli arketipler (asıl nüsha) ise persone (zat), gölge ve benlik (self)tir. Aslında sonsuz sayıda arketip vardır ve bunlar mitolojik zamanlarda oluşmuştur. Sözgelimi güneş arketipini ele alalım. Güneş her gün doğup batmaktadır, işte bir süre sonra bunun izi zihnimize kazılır ve güneş arketipi oluşur. Ancak yine de diğer arketiplerin oluşumu bu kadar belirgin değildir. Bazı arketiplerin anlamlarını Hermes vermektedir örneğin.

Persone, maske'dir. Yani insanın kendisi olmayan bir karakteri yaşamasıdır. Başkalarının istediği şekilde rol yapmaktır. Evde ve okulda farklı davranmak mesela. Bir insan oynadığı role kendini çok kaptırır ve egosu yalnızca bu rolle özdeşleşirse kişiliğinin diğer bölümü bir kenara itilir. Yani parçalanma yaşanır. Gölge insanın hayvani immoral, primatif ihtiraslı, arzu ve eylemleridir, arketiplerin belki de en güçlü ve en tehlikeli olanıdır, insanın aynı cinsten kişilerle ilişkilerinde en iyi ve en kötü yanların kaynağıdır. Öte yandan yaratıcılığın, içgörünün, derin duyguların ve spantaneliğin (kendiliğin) kaynağı da burasıdır. Persone insanın dışadönük yüzünü nitelerken, Anima ve Animus içedönük yüzü niteler. Anima erkek psişesinin kadınsılıgını, Animus ise kadın psişesinin erkeksiliğini simgeler. Jung psikolojisinin en önemli arketipi Benlik'tir. O bütünlüğü ve durağanlığı sağlayandır. Kendini-gerçekleştirme ile Jung, kişiliğin mükemmelliğini ve harmonisini, benliğin kemale ermesini kasdetmektedir. Arketiplerin çıkarılmasıyla, batının tarihini yeniden okur Jung. **Tanrı'nın ölmesinin zaten İsa'nın tanrılaştırılmasıyla başlatıldığını söyler. Bütünlüğün yitirilmesine sebep olan da bunlardır.** Rüyalarımız der bunu bize.

BBC'de yapılan bir röportajda **"Tanrıya inanıyor musunuz?"** sorusuna verdiği cevap **"inanmıyorum, fakat biliyorum"** olmuştur. Daha sonra gelen eleştiriler üzerine **"Bildiğim tanrı, zeus, Yehova, Allah gibi bir Tanrı değil, daha çok bizatihi bilinmez olan benim sarih olarak karşılaştığım şeydir"** olmuştur. Evinin girişinin üzerindeki duvarda şu ibare bulunmaktadır: **"Vocatus atque non vocatus Deus aclerit" "ÇAGRILSAN YA DA ÇAĞRILMASIN TANRI ORADA OLACAKTIR."** Bu görüşlerinden dolayı müslümanlar arasında epey revaç bulmuş birisidir. Son dönemlerde doğuya ve özellikle de Hint ve Çin'e olan yakın ilgisi onu bu düşüncelere epeyi yaklaştırmış ve hatta kendisine Pakistan İslami ilimler Akademisi tarafından **"alim"** ünvani bile verilmiştir. Jung'un bu potansiyel doğuluğu kendisinden sonra birçok kimseye ve gruba ilham vermiş, özellikle 1960'larda gelişen Hümanistte Psikoloji ve 1970'lerde ABD'de gelişen transpersonel Psikoloji akımı ondan çok etkilenmiş, terapide doğulu yöntemlerle, batılı teknikleri sentezlemeye çalışmış ve batı psikolojisinin daha yeni yeni bulduğu yöntemlerin aslında yüzlerce yıl önce doğuda zaten kullanılıyor olduğunu iddia etmişlerdir. Beni aşma, nefsi öldürme, mükemmel insan haline gelme bunlardan bazılarıdır. Her insan kendi yaşamından bir sanat eseri yaratabilir. Jung bu tür düşüncenin yollarını açmış, hayatının

---

psikolojizm idi: Eğer Tanrı hiçse, o zaman bazı saiklerden -güç isteminden, sözgelimi ya da bastırılmış cinsellikten çıkarsanmış bir yanılsama olmalıydı. Bu argüman yeni bir şey değildi. Putperest tanrıların putlarını yıkan Hristiyan misyonerleri tarafından benzeri şeyler söylenmişti. Lakin eski misyonerler eski tanrılarla savaşarak yerine yenilerini koyarken, modern put kınalar eski değerleri yıkarken yerlerine bir şey koyup koymadıklarının bilincinde değildirler.

Nietzsche, eski yazıtları yıkarken kendi sorumluluklarını ve bilincini pekâlâ bildiğini düşünüyordu. Ve bir çeşit alterego (öteki ben) olan, büyük trajedisi Böyle buyurdu Zerdüşt te kendisini özdeşleştirdiği yeniden dirilmiş Zerdüşt ile kendini ayağa kaldırmaya tuhaf bir ihtiyaç hissediyordu. Nietzsche bir ateist değildi, tanrısı ölmüş birisiydi. Bunun sonucunda ikiye bölündü. Nietzsche, öteki benine bazen "Zerdüşt" bazen de Dionysus demeye icbar ediyordu kendini. Ölümcül hastalığı sırasında da mektuplarını, Trakyalıların uzuvları olmayan tanrısı "Zagresus" diye imzalıyordu. Zerdüşt'ün trajedisi, şudur ki, tanrısı ölmüştür. Bunun böyle olması onun ateist olmadığındandır. Olumsuz bir inançla, ateizmin nevrozuyla yetinmeyecek derecede olumlu bir nitelikteydi o. Böyle birisi için "Tanrı öldü" demek çok tehlikeli görünüyor: Çünkü o hemen şişinmenin bir kurbanı olabilir. (Jung-Psikoloji Ve Din)

son otuz-kırk yılını diğer kültürlerin incelenmesine adayarak tüm insanlığa ait olan ortak şeyleri çıkarmaya çalışmıştır. Bütünlüğün böyle sağlanabileceğini düşünür. Bizim için Jung okumak, Nasr'ın dediği gibi tehlikeli bir uğraştır. Ancak Hölderlin **"tehlike ne kadar yaklaşmışsa kurtuluş ta o kadar yakındır."** der.

Şubat 1993 Çengelköy

Kaynak:
Carl Gustav Jung, Psikoloji Ve Din, trc: Cengiz ŞİŞMAN, İstanbul İnsan Yayınları, Şubat 1993,

SABRA DUYULAN İHTİYAÇ
HERKESİN SABRETMEK ZORUNDA OLMASI